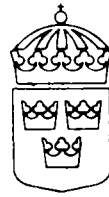

Jordbruksutskottets betänkande

1987/88:5

om naturvård

JoU
1987/88:5

Sammanfattning

I betänkandet behandlas ett 20-tal motioner från allmänna motionstiden 1987 om olika naturvårdsfrågor. Motionerna gäller i huvudsak följande ämnesområden.

- Inriktningen av naturvårdsarbetet m.m.
- Nationalparker och naturreservat
- Hotade arter
- Våtmarker
- Ersättning till markägare
- Ny naturvårdslagstiftning
- Antarktis

Motionerna avstyrks av utskottet med hänvisning bl.a. till pågående överväganden om naturvårdsförvaltningen och om naturvårdsobjekt i fjällvärlden. I fråga om ersättnings- och lagstiftningsfrågor hänvisas främst till riksdagens beslut om ny plan- och bygglag, naturresurslag m.m.

Till betänkandet fogas 17 reservationer.

Motioner

Motion 1986/87:Jo236 av Ingvar Eriksson m. fl. (m), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 5) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att den enskilde skall ha full ersättning för intrång i bruks- och äganderätt.

Motion 1986/87:Jo314 av Lars Werner m. fl. (vpk), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 9) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att inventeringen av skyddsvärda naturområden snarast skall slutföras samt att riksdagen därefter föreläggs förslag om framtida skydd för dessa områden.

Motion 1986/87:Jo704 av Carl Bildt m. fl. (m), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 3, 4, 5, 7, 8 och 10),

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att de påverkade områdena i Stora Sjöfallets och Abisko nationalparker skall överföras till naturreservat,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att Sjaunjaområdet bör bli nationalpark,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om nationalparker och naturreservat,

7. att riksdagen hos regeringen begär utvärdering om huruvida syftet med nuvarande naturreservat är uppfyllt,

8. att riksdagen hos regeringen begär förslag till ändringar av naturskyddslagen i syfte att skydda utrotningshotade arter,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ersättning till markägare för försvårande av pågående markanvändning och för vård av värdefulla naturparker.

Motion 1986/87:Jo705 av Sten Svensson (m), vari yrkas

1. att riksdagen hos regeringen begär en översyn av bestämmelserna för dispensförfarande och handläggning av överklagningsärenden i frågor som angivits i motionen,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att berörda markägare skall tillerkännas skälig ersättning för det intrång som bildandet av tillfälliga naturreservat medför,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att ersättningsmark bör garanteras berörda markägare vid bildandet av naturreservat eller vid motsvarande former av intrång på enskilt ägd mark.

Motion 1986/87:Jo715 av Carl Bildt m. fl. (m), vari yrkas med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:Bo205, att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådana ändringar av naturvårdslagen (1964:822) att strandskyddet utformas i enlighet med vad som i motionen anförts.

Motion 1986/87:Jo722 av Inger Hestvik m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som anförts om behovet av en översyn av 21 § skogsvårdslagen, så att naturvårdshänsyn bättre kan tillväratas.

Motion 1986/87:Jo723 av Lars Ernestam (fp), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om översyn av skogsvårdslagen och naturvårdslagen för skydd av hotade arter.

Motion 1986/87:Jo724 av Nils T Svensson och John Johnsson (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande information i anslutning till vilthägn.

Motion 1986/87:Jo762 av Ivar Franzén (c), vari yrkas att riksdagen beslutar att som sin mening ge regeringen till känna de riktlinjer för värden av det svenska kulturlandskapet som anförts i motionen.

Motion 1986/87:Jo780 av Siw Persson (fp), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om tillägg till den svenska CW-listan.

Motion 1986/87:Jo781 av Sigge Godin (fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till ny naturvårdslag.

Motion 1986/87:Jo794 av Per Arne Aglert och Lars Ernestam (fp), vari yrkas att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverket vidtar åtgärder för att ge Gullhögfloarna ett varaktigt skydd.

Motion 1986/87:Jo802 av Alf Svensson (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga

(yrkande 10), att riksdagen beslutar förklara Kalixälven med dess källvatten och biflöden som nationalälv, med ett skydd motsvarande nationalparker.

Motion 1986/87:Jo803 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 32, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 52 och 53),

32. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ytterligare marina reservat,

42. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utarbeta ett förslag till ny naturvårdslag i enlighet med vad som anförts i motionen,

43. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet,

44. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Taavavuomaområdet,

45. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Rogenområdet,

46. att riksdagen hos regeringen begär en plan för skydd av fjällvärlden,

47. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Stora Sjöfallets nationalpark,

49. att riksdagen hos regeringen begär att de fjällnära skogar för vilka överenskommelser träffats om skydd snarast skyddas som naturreservat,

52. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skydd för våtmarkerna.

53. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser för flora- och faunavård.

Motion 1986/87:Jo827 av Olle Svensson m. fl. (s), vari yrkas att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om skälen till att göra Ridö—Sundbyholmsarkipelagen till nationalpark.

Motion 1986/87:Jo828 av Sven Munke m. fl. (m), vari yrkas att riksdagen beslutar om sådan ändring i naturvårdslagens 18 c § att naturliga vattensamlingar och mangelgravar även omfattas av de provningsbestämmelser som gäller för sjö.

Motion 1986/87:Jo834 av Siw Persson m. fl. (fp), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkandena 6 och 7), med hänvisning till vad som anförts i motion 1986/87:A490,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om större resurser till förfogande för genomförande av naturvårdsplaner,

7. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om bättre beslutsunderlag i den fysiska planeringen när det gäller våtmarker.

Motion 1986/87:Jo837 av Karl Erik Olsson m. fl. (c), vari yrkas såvitt nu är i fråga (yrkande 3) att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om initiativ för att få Antarktis förklarad som internationell nationalpark.

Inriktning av naturvårdsarbetet. Nationalparker, naturreservat m. m.

I motion Jo314 yrkande 9 av Lars Werner m. fl. (vpk) krävs åtgärder för en samordning av skyddet av hotade arter, unika naturområden och områden med representativ natur. För detta krävs en samordnad, landsomfattande naturvårdsstrategi som kan fungera som underlag för en rangordning av skyddsintressena. En totalinventering av skyddsvärda områden bör göras med underlag från länens naturvårdsplaner, naturvårdsverkets och skogsstyrelsens urskogsinventering samt utredning om naturtyper i Norden. De områden som därmed bedöms skyddsvärda måste garanteras skydd för framtiden.

I motion Jo704 av Carl Bildt m. fl. (m) diskuteras principerna för bildande av naturreservat m. m. Enligt motionen bör begreppet naturskydd renodlas. Naturreservat bör inrättas i första hand för att bevara särskilda naturtyper men inte av hänsyn till rekreation och friluftsliv. Många av dagens naturreservat bör få ändrad status. Regeringen bör därför ges i uppdrag att utvärdera syftet med nu befintliga naturreservat (yrkandena 5 och 7). Vidare framställs yrkanden om specificerade skyddsinsatser, bl. a. för Sjaunjaområdet, som enligt motionen bör bli nationalpark. De nuvarande nationalparkerna Abisko och Stora Sjöfallet bör ombildas till naturreservat såvitt avser de områden som är påverkade av olika exploateringsåtgärder.

Som en allmän princip beträffande nationalparker anför motionärerna att skyddet för dessa måste vara mycket starkt. Ingrepp bör få ske endast efter lagstiftning i särskilda fall.

I motion Jo762 av Ivar Franzén (c) föreslås åtgärder för skydd av det svenska kulturlandskapet. Lantbrukare bör i större omfattning anlitas — och ersättas — för den natur- och kulturminnesvårdsinsats de utför. Det direkta ansvaret för hävden av ett skyddsobjekt bör ligga så nära objektet som möjligt, gärna i kombination med driften av ett jordbruksföretag. Skötselarbetet bör inte vara beroende av beredskapsarbeten. En omfördelning bör ske av medel från anslaget till sysselsättningsskapande åtgärder till anslag för direkta vårdinsatser.

I motion Jo802 yrkande 10 av Alf Svensson (c) anförs att de outbyggda Norrlandsälvarna är en oersättlig miljöresurs som måste bevaras. Mycket talar för att frågan om ytterligare utbyggnad av dessa älvar kan aktualiseras i samband med beslut om kärnkraftens avveckling. Kalixälven bör därför enligt motionen klassas som "nationalälv", eftersom den har flera unika kvaliteter.

I motion Jo803 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) framförs ett flertal yrkanden om olika naturvårdsfrågor. Ytterligare marina reservat måste inrättas med hänsyn bl. a. till planerna på sandsugning och till föroreningarna i haven som hotar sälstammen (yrkande 32). Vidare yrkas en rad specificerade skyddsinsatser, såsom inrättande av nationalparker i Sjaunja, Taavavuma och Rogenområdet. Delar av Stora Sjöfallets nationalpark bör införlivas med Sareks nationalpark resp. en ny nationalpark i Sjaunja (yrkandena 43—45 och 47). Enligt yrkande 46 bör det svenska fjällområdet ges ett bättre

och mer varaktigt skydd mot exploatering. De fjällnära skogar som enligt uppgörelse mellan berörda myndigheter m. fl. undantas från skogsavverkning bör avsättas som naturreservat (yrkande 49). Enligt yrkande 53 måste flora- och faunavårdsarbetet ges ökad tyngd. Det anslag för vård av hotade arter m. m. som nyligen inrättats är ett steg i rätt riktning. Ytterligare åtgärder krävs dock i form av fridlysning, inrättande av djurskyddsområden, forskning och inventeringar m. m.

Enligt motion Jo827 av Olle Svensson m. fl. (s) finns det en rad skäl som talar för att Ridö—Sundbyholmsarkipelagen i Mälaren ombildas från naturreservat till nationalpark. Växt- och djurlivet i området är mycket speciellt. Även på grund av de kulturhistoriska värdena är området av riksintresse. De sociala värdena — med hänsyn till friluftsliv och rekreation m. m. — är betydande.

I motion Jo834 av Siw Persson m. fl. (fp) yrkas att länsstyrelsen erhåller större resurser för att genomföra upprättade naturvårdsplaner (yrkande 6). Motiveringen återfinns i motion A490 om regionalpolitiska åtgärder för Skåne. Med nuvarande medelstilldelning kommer enligt motionen genomförandet av "länets" naturvårdsplan att ta lång tid.

Utskottet får inledningsvis erinra om att naturvårdsförvaltningskommittén år 1986 lagt fram förslag om administration och ansvarsfördelning samt skötsel och ekonomi såvitt avser landets naturvårdsobjekt (Ds Jo 1986:4). Förslagen bereds i miljö- och energidepartementet. I avbidan på resultatet av denna beredning bör riksdagen enligt utskottets mening inte fatta beslut som innebär väsentliga avvikelser från nu gällande principer för naturvårdsförvaltningen eller ställer krav på ökade resurser för angivna ändamål.

Yrkandet i vpk-motionen Jo314 (yrkande 9) om en samordnad, landsomfattande naturvårdsstrategi och en totalinventering av skyddsvärda områden i landet avstyrks med hänvisning till vad utskottet nyss anfört.

Utskottet är ej heller berett att tillstyrka yrkande 6 i fp-motionen Jo834 om ökade resurser för länsstyrelsernas naturvårdsarbete. Utskottet utgår från att det finns anledning att återkomma till frågan i samband med budgetberedningen för nästkommande budgetår.

I anslutning till motion Jo704 av Carl Bildt m. fl. (m) får utskottet anföra följande.

De grundläggande bestämmelserna om nationalparker och naturreservat finns i naturvårdslagen (1964:822). Nationalparkerna åtnjuter som naturskyddsområde ett särskilt kvalificerat skydd. För att ytterligare trygga dessa områden finns särskilda förbehåll även i andra författningar, t. ex. gruvlagen (1974:342), väglagen (1971:948) och lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter. Ingrepp i en nationalpark i samband med exploatering e. d. kräver riksdagens medgivande.

Riksdagen har tidigare, på förslag av jordbruksutskottet, slagit fast vissa principer rörande intrång i nationalparker (JoU 1979/80:39). Därvid anfördes bl. a.

Utskottet anser — i likhet med vad föredraganden anfört — att man måste se allvarligt på varje intrång i en nationalpark, oberoende av intrångets

omfattning. Syftet med nationalparkerna är att åt samtid och eftervärld såsom en hela nationens tillhörighet skydda sammanhängande större områden, vilka utgör karaktäristiska prov på ursprungliga eller av kulturinflytelser relativt oberörda landskapstyper med tillhörande ytbildning, växtvärld och djurvärld. Som orörda referensområden för vetenskaplig forskning har parkerna en viktig funktion. Detta innebär att i princip varje ingrepp av nu ifrågasatt karaktär i en nationalpark strider mot syftet med nationalparkens tillkomst. Mot denna bakgrund vill utskottet starkt understryka vikten av att nationalparkernas områden bevaras intakta för framtiden och att den allra största restriktivitet iakttas när sådana ingrepp av någon angelägen anledning aktualiseras.

Utskottet finner med hänvisning till det anförda att yrkande 5 i motion Jo704 inte påkallar någon vidare åtgärd, såvitt avser skyddet för nationalparker. Någon utvärdering av syftet med skyddsformen naturreservat — enligt yrkande 7 i motionen — är utskottet ej heller berett att förorda i avbidan på resultatet av bl. a. naturvårdsförvaltningskommitténs överväganden.

Motion Jo762 (c) går i huvudsak ut på att ansvaret för vården av ett naturvårdsobjekt bör ligga så nära objektet som möjligt och att det bör finnas möjlighet att ersätta t. ex. en jordbrukare för direkta vårdinsatser. Utskottet vill härvidlag erinra om att medel utgår från anslaget Särskilda projekt på naturvårdens område för bl. a. stöd till jordbruksföretag. Enligt ett pressmeddelande i juni 1987 från miljö- och energidepartementet har regeringen beslutat att naturvårdsverket får använda 10 milj. kr. för sådant stöd, i syfte att bevara ett urval värdefulla ängs- och hagmarker. Motionen får anses i huvudsak tillgodosedd och påkallar ingen ytterligare åtgärd från riksdagens sida.

Det får enligt utskottets mening ankomma i första hand på berörda länsstyrelser att bedöma behovet av ytterligare marina reservat, mot bakgrund av eventuella planer på sandsugning m. m. Det kan tilläggas att länsstyrelsen i Gotlands län nyligen beslutat inrätta ett marint naturreservat om ca 700 km² i anslutning till Salvorev i Östersjön. Med det anförda avstyrker utskottet motion Jo803 yrkande 32.

I anslutning till motionsyrkandena om specificerade skyddsinsatser i fjällvärlden m. m. får utskottet anföra följande:

Olika frågor om naturvårdsobjekt i fjällområdena har upprepade gånger blivit föremål för riksdagens behandling (bl. a. JoU 1984/85:11, 1985/86:10, 1986/87:3). Utskottet har därvid bl. a. hänvisat till naturvårdsverkets fjällutredning, som ligger till grund för verkets och berörda länsstyrelsers arbete med en naturvårdsplan för fjällen. Naturvårdsverkets arbete omfattar bl. a. de nordliga nationalparkerna. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 1988.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet motionerna Jo704 yrkande 3 delvis och yrkande 4 samt Jo803 yrkandena 43 och 47, såvitt avser Stora Sjöfallet och Sjaunja.

Vidare avstyrks motion Jo704 yrkande 3 i återstående del, såvitt avser Abisko nationalpark.

Med samma hänvisning avstyrks motion Jo803 yrkandena 44 och 45 såvitt avser nationalparker i Taavavuoma och Rogenområdet.

Enligt lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser är större delen av fjällvärlden av riksintresse med hänsyn till de natur- och kulturvärden som finns i områdena. Exploateringsföretag och andra ingrepp i miljön i dessa områden får komma till stånd endast under vissa, restriktivt angivna förutsättningar. I lagen regleras även skyddet för de fyra huvudälvarna, däribland Kalixälven (3 kap. 6 §). Dessa är enligt lagen skyddade mot exploatering. I samband med behandlingen av förslaget till naturresurslag behandlade bostadsutskottet motionsyrkanden om att Kalixälven m. fl. älvar skulle klassas som nationalälvar. Enligt bostadsutskottet kunde motionerna anses tillgodosedda genom att de fyra huvudälvarna omfattas av 3 kap. 6 § naturresurslagen (BoU 1986/87:3 s. 34 f.).

Utskottet gör samma bedömning i fråga om motion Jo802 yrkande 10 (c) om skyddet för Kalixälven och avstyrker därför yrkandet i fråga.

Frågan om en nationalpark i Ridö—Sundbyholmsarkipelagen behandlades senast i jordbruksutskottets betänkande 1986/87:3. På utskottets förslag lämnades den då aktuella motionen utan vidare åtgärd med hänvisning till att naturvårdsverket arbetade med en plan över sådana områden i landets södra delar som borde ges nationalparksskydd.

En arbetsgrupp inom naturvårdsverket arbetar alltjämt med hithörande nationalparksfrågor m. m. Ridö—Sundbyholmsområdet kommer att granskas särskilt av arbetsgruppen. Uppdraget skall redovisas senast den 1 juli 1988.

Det anförda innebär att motion Jo827 (s) ej påkallar någon särskild åtgärd från riksdagens sida.

Yrkandena 46 och 49 i motion Jo803 (sp) avstyrks med hänvisning främst till att domänverket nyligen inrättat 70 domänreservat längs fjällkedjan. Syftet med reservaten är att skydda stora arealer fjällnära skog och angränsande fjällmark för framtiden. Totalt omfattar reservaten ca 1,2 milj. ha mark, varav ca 420 000 ha produktiv skogsmark och fjällbjörkskog. Parallellt med de fjällnära domänreservaten inrättas berörda länsstyrelser ytterligare ett 50-tal naturreservat, huvudsakligen på domänverkets marker. De fjällnära naturreservaten byggs upp kring de urskogsområden som undersökts i naturvårdsverkets urskogsinventering.

Vad beträffar flora- och faunavårdsarbetet bör följande framhållas:

Naturvårdsverket har under år 1984 startat ett särskilt program för flora- och faunavård. Under de senaste åren har kunskaper om hotade och sällsynta arter tagits fram och hot mot dessa kartlagts. Dagens teknik inom framför allt de areella näringarna åstadkommer mycket snabba förändringar vad gäller djurens och växternas livsbetingelser. Enligt uttalanden av miljö- och energiministern bör arbetet nu inriktas på en genomgång av vilka åtgärder som behövs för olika arter i avsikt att vända utvecklingen, liksom en bedömning av var resurserna bäst bör användas och hur de bör samordnas (prop. 1986/87:100 bil. 16). Sverige har också ett internationellt ansvar för flera arter. Förutom vissa växtarter gäller detta flera av de stora rovdjuren, exempelvis björn, lo och järv. Även sälarna är aktuella i detta sammanhang liksom pilgrimsfalk och örn. För att möta dessa behov har riksdagen beslutat om ett nytt anslag för särskilda insatser för vård av hotade arter (JoU 1986/87:17 p. 10). För budgetåret 1987/88 har anvisats ett reservationsanslag av 2 milj. kr.

Yrkande 53 i motion Jo803 får enligt utskottets mening anses i hög grad tillgodosett med vad som anförts ovan. JoU 1987/88:5

Våtmarker m.m.

I motion Jo803 av Bengt Westerberg m. fl. (fp) yrkande 52 understryks våtmarkernas betydelse från ekologisk synpunkt. Som ostörda områden för djur och växter och som inslag i landskapsbilden har våtmarkerna ett stort bevarandevärde. Med hänsyn till exploateringsintressen m.m. måste i den fysiska planeringen ägnas större uppmärksamhet åt våtmarkerna. Beslutsunderlaget måste förbättras genom en planmässig satsning på forskning och rikstäckande inventeringar. För många områden är det aktuellt med reservatsbildning.

Även i motion Jo834 av Siw Persson m. fl. (fp) yrkande 7 anfördes att ett bättre beslutsunderlag krävs i den fysiska planeringen såvitt avser våtmarker.

Utskottet erinrar om att det sedan den 1 juli 1986 föreligger tillståndsplikt för markavvattning enligt 18 c § naturvårdslagen (prop. 1985/86:159, JoU 21, rskr. 249). Syftet med denna lagändring var att förstärka skyddet för bl.a. våtmarker som är värdefulla från naturvårdssynpunkt. I nyssnämnda proposition gjordes följande uttalanden om våtmarkerna:

En avgörande förutsättning för en god naturresurshushållning i fråga om våtmarkerna är att vi har tillfredsställande kunskaper om våtmarkerna, deras antal och karaktär. Denna kunskap nås bl. a. genom de inventeringar av våtmarkerna som naturvårdsverket utför i samarbete med länsstyrelserna i Uppsala, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Kristianstads, Hallands, Älvsborgs, Skaraborgs, Kopparbergs och Västerbottens län. I flertalet av de nu nämnda länen beräknas inventeringsarbetet vara avslutat i år, medan arbetet i Kopparbergs och Västerbottens län, där våtmarksarealen är mycket stor, väntas vara slutfört år 1989. I flertalet av landets övriga län har länsstyrelserna utfört egna inventeringar.

Genom de nu beskrivna inventeringarna bör det vara möjligt att successivt få ett bättre underlag för bedömningar av olika våtmarkers skyddsvärde. Utöver denna form av inventering pågår också en mera riktad inventeringsverksamhet. Regeringen gav således våren 1986 statens energiverk i uppdrag att genomföra en torvmarksinventering i syfte att öka kunskaperna om torvmarkernas förutsättningar för energiproduktion. Denna inventering skall bedrivas i samarbete med naturvårdsverket och vara slutförd senast den 30 september 1986.

Det är viktigt att den kunskap vi har om behovet av att skydda våtmarker förs ut till dem som har inflytande över dessa markers utnyttjande eller bevarande. Särskild betydelse i detta sammanhang har den rådgivning som skogsvårdsstyrelser och lantbruksnämnder lämnar till markägare i olika produktionsfrågor. Såsom framhållits bl. a. i prop. 1985/86:74 om jordbruksforskning, m.m. är det viktigt att rådgivningen inom lantbruket i ökad utsträckning kommer att omfatta rådgivning om produktionsmetoder som innebär ett ökat hänsynstagande till miljöskydds- och naturvårdsaspekter.

Också forskningen om våtmarkerna måste vidgas och intensifieras. Som ett uttryck för detta behov vill jag se det långsiktiga, tvärvetenskapliga program för skogsforskning som skogs- och jordbrukets forskningsråd lagt fram. Programmet omfattar en intensifierad och vidgad forskning kring skogsskötsel på våra marker. I regeringens skrivelse till riksdagen om forskning rörande skog och miljö (1985/86:76) har förordats att forskningsprogrammet genomförs.

Utskottet kan instämma i motionärernas synpunkter på våtmarkernas betydelse från ekologisk synpunkt. Emellertid framgår av de ovan refererade uttalandena att regeringen och berörda myndigheter fäster stor vikt vid att det finns tillfredsställande kunskaper om våtmarkerna. Någon särskild åtgärd med anledning av motionerna Jo803 yrkande 52 och Jo834 yrkande 7 synes inte påkallad.

I motion Jo780 av Siw Persson (fp) behandlas den internationella våtmarks-konventionen (Convention on Wetlands) och den lista över internationellt viktiga våtmarker som är fogad till konventionen. Denna förteckning, den s.k. CW-listan, upptar för Sveriges del 20 objekt. Enligt motionen bör även den inre delen av Skälderviken och delar av Lundåkrabukten föras upp på den svenska listan över våtmarker av internationell betydelse.

Utskottet vill framhålla att frågan närmast tillhör regeringens och naturvårdsverkets kompetensområde. Vid naturvårdsverket pågår för närvarande en översyn av den s. k. CW-listan som omfattar svenska våtmarker av internationell betydelse. Listan upptar i dag 20 områden. Under hösten 1987 kommer verket att för regeringen lägga fram förslag om utökning av CW-listan med — troligtvis — 7 eller 8 nya områden. Motionen avstyrks med hänvisning till vad sålunda anförts.

I motion Jo794 av Per Arne Aglert och Lars Ernestam (båda fp) yrkas att naturvårdsverket får i uppdrag att vidta åtgärder för att skydda Gullhögsfloarna, ett våtmarksområde i Härjedalen. Enligt flera bedömare ligger områdets naturvärden på en hög internationell nivå. Området hotas emellertid av planerad torvexploatering i Härjedalen.

Gullhögsfloarna är ett våtmarksområde i Härjedalen som anses ha högt skyddsvärde. Området är av riksintresse för den vetenskapliga naturvården. Ett företag har beviljats s. k. undersökningskoncession för torvbrytning för viss del av Gullhögsfloarna enligt lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter. Naturvårdsverket och länsstyrelsen i Jämtlands län har på uppdrag av regeringen genomfört en utredning av skyddsvärdet för Gullhögsfloarna och några angränsande våtmarksområden. Ansökan om bearbetningskoncession för Gullhögsfloarna har ännu ej inkommit till länsstyrelsen. Enligt uppgift från länsstyrelsen har man för avsikt att ytterligare utreda skyddsbehovet för Gullhögsfloarna innan man tar ställning till en eventuell ansökan om bearbetningskoncession.

Av det anförda framgår att frågan om exploatering av Gullhögsfloarna ännu inte prövats slutgiltigt i fråga om vare sig områdets naturvärden eller dess lämplighet från torvbrytningssynpunkt. Utskottet ser därför ingen anledning för riksdagen att i detta ärende föregripa länsstyrelsens prövning och avstyrker således motion Jo794.

I motion Jo828 av Sven Munke m. fl. (m) yrkas att bestämmelserna i 18 c § naturvårdslagen om prövning av vissa markavvattningsföretag utvidgas till att gälla även naturliga vattensamlingar och mägergravar.

En liknande motion behandlades i utskottets betänkande JoU 1985/86:21 om tillståndsplikt för markavvattning m.m. Därvid anförde utskottet bl. a.:

Enligt motion 550(m) bör den föreslagna provningsbestämmelsen omfatta även åtgärder för att sänka eller tappa ur naturliga vattensamlingar och märkegravar. Dessa vattenområden har enligt motionen stora natur- och kulturvärden. I Skåne har märkegravarna sedan drygt ett århundrade tillbaka präglat landskapsbilden. För fågellivet betyder dessa vattensamlingar mycket. De är dessutom ofta kringgårdade av buskage som ger fältviltet både skydd och häckningsplatser.

Utskottet erinrar om att den föreslagna 18 c § bygger på i princip samma markavvattningsbegrepp som enligt definitionen i 1 kap. 4 § punkt 4 vattenlagen. Det innebär att tillståndsprövningen bl. a. omfattar åtgärder för att sänka eller tappa ur en sjö men ej annan typ av vattenområde. Åtgärder som avses i motionen kan däremot komma att definieras som ett vattenföretag enligt den allmänna definitionen i 1 kap. 3 § punkt 1 i vattenlagen. Vid en eventuell tillståndsprövning enligt denna lag finns möjlighet att beakta även sådana natur- och kulturvärden som är förknippade med vissa vattensamlingar av det slag som åsyftas i motionen.

Vidare bör framhållas att ett dikningsföretag som tillståndsprövas enligt naturvårdslagen 18 c § kan tänkas beröra också vattenområden av typ märkegravar och liknande. I så fall omfattar provningen enligt NVL också detta förhållande.

Utskottet delar motionärernas synpunkter på bl.a. märkegravarnas värde från naturvårds- och kulturminnesvårdssynpunkt och anser det angeläget att dessa värden beaktas i de sammanhang där en provning av vattenföretag äger rum enligt naturvårds- och vattenlagstiftningen. Utöver dessa uttalanden av utskottet bör motionerna inte föranleda någon åtgärd.

Utskottet har vid provningen av den nu aktuella motionen inte funnit anledning till ändrat ställningstagande. Det kan tilläggas att också de allmänna bestämmelserna i naturvårdslagen om skydd för vissa naturtyper m. m. — dvs. naturreservat, naturvårdsområde samt provningen av arbetsföretag som kan väsentligt ändra naturmiljön — bör kunna tillämpas i hithörande fall. Det bör närmast ankomma på vederbörande länsstyrelse att bedöma skyddsbehovet och vidta de åtgärder som kan vara befogade.

Skydd för denna typ av objekt torde även kunna säkerställas genom skötselavtal med enskilda markägare.

I den mån märkegravar e. d. berörs av markanvändningen i jordbruket kan föreskrifter om skydd av odlings- och kulturlandskapet meddelas med stöd av lagen (1979:425) om skötsel av jordbruksmark. I lantbruksstyrelsens allmänna råd 1984:1 om jordbrukets hänsyn till naturvårdens intressen anförs bl. a. följande i fråga om våtmarker och mindre ytvatten:

VÅTMARKER OCH MINDRE YTVATTEN

De marker som berörs här är de inslag i och nära jordbruksmarken som permanent håller ytvatten eller en fuktig markyta.

Som exempel kan nämnas kärr, gölar, översilningsmarker, kalkällor, märkegravar, stränder, bäckar, öppna diken och dammar.

Våtmarker har i långa tider utnyttjats för slätter och bete då de genom årlig näringstillförsel ofta varit de områden som gett den bästa avkastningen. I vissa områden av landet har man också utnyttjat översilningens gynnsamma effekter genom att bygga diken och därigenom sprida vattnet över större områden. Märkegravarna är lämningar efter tidigare brukningsteknik då man tog upp den näringsrika och kalkhaltiga märeln för att sprida över åkrarna.

Våtmarkerna har stor betydelse för flora och fauna. De ger tillgång till vatten, foder och skydd för flera djurarter. Miljön erbjuder också goda betingelser för vissa insekter som dels kan vara till nytta för jordbruket, dels kan vara värdefull föda för t. ex. fåltviltet. Små permanenta vatten är också av särskilt stor betydelse för groddjuren.

Fågelfaunan kan vara både art- och individrikare i mindre ytvatten än i större vatten. Detta beror på att i de mindre ytvattnen är näringen både riklig och lätt tillgänglig vilket är av stort värde för de häckande fåglarna. I en större sjö finns motsvarande förhållande endast i grunda skyddande vikar. Störningar från det rörliga friluftslivet blir också ofta mindre i småvatten än i sjöar.

FÖRESKRIFTER

- Våtmarker och mindre ytvatten får inte fyllas igen eller på annat sätt förstöras om de är lokaler för hotade eller sällsynta växt- och djurarter.
- Igenfyllning av våtmarker och mindre ytvatten som främst syftar till arealvinst får inte ske om åtgärden inte samtidigt medför betydande bruknings fördelar.

ALLMÄNNA RÅD

- Märgelgravar och rester av äldre dräneringssystem bör inte fyllas igen eller tas bort inom områden som därigenom riskerar att förlora betydelsefulla exempel på äldre odlingsteknik.

I lantbruksstyrelsens informationsskrift om naturvård vid dränering och bevattning anges bl. a. att samråd med länsstyrelsen krävs vid igenfyllning av småvatten om naturmiljön kan komma att väsentligt ändras genom åtgärden.

Utskottet anser med hänvisning till det anförda att syftet med motionen bör kunna tillgodoses inom ramen för nu gällande bestämmelser om tillstånds- resp. samrådspikt för åtgärder som på olika sätt påverkar kultur- och odlingslandskapet.

Ersättning till markägare m. m.

I motion Jo236 av Ingvar Eriksson m. fl. (m) yrkas att riksdagen uttalar att den enskilde skall ha full ersättning för intrång i bruknings- och äganderätt (yrkande 5). Motionärerna hänvisar bl. a. till plan- och bygglagen och naturresurslagen, vilka ger ytterligare möjligheter till inskränkningar i ägande och brukande av fast egendom. Enligt motionen är det orimligt att t. ex. kommunen skall kunna blanda sig i hur en skogsbrukare skall sköta sin skog.

I motion Jo704 av Carl Bildt m. fl. (m) yrkande 10 framhålls att ersättning till markägare måste utgå för intrång som innebär att pågående markanvändning försvåras. Vidare bör markägare erhålla ersättning för vård av värdefulla naturmiljöer såsom ängar och hagar. Motionärerna understryker bl. a. att förutsättningarna för att rädda den svenska kulturbygden blir bättre om man ger ett förvaltaransvar även till markägarna.

I motion Jo705 av Sten Svensson (m) förs en principdiskussion om ersättningsfrågor i samband med olika typer av intrång i markägandet. En entydig lagstiftning i detta hänseende är enligt motionen ett oavvisligt krav. Vid

planering av skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen m. m. bör ett nära samarbete initieras redan i inledningsskedet mellan myndigheter och berörda parter. Detta samarbete bör omfatta även överenskommelser rörande ansvarsfördelning och underhållskostnader. Klarhet måste vinnas om berörda markägare kan erbjudas ersättningsmark. Alla som så önskar bör erhålla likvärdig ersättningsmark i så stor utsträckning som möjligt. En nyckelfråga är att markägarna hålls skadeslösa. Det gäller bl. a. i samband med bildandet av tillfälliga naturreservat, ärenden som ofta innebär långa handläggningstider och ekonomiskt avbräck för enskilda som berörs av åtgärden. Motionen utmynnar i ett yrkande om översyn av bestämmelserna om dispensförfarande och överklagande i ärenden som anges i motionen. Vidare yrkas riksdagsuttalanden om skälig ersättning vid bildande av tillfälliga naturreservat och om ersättningsmark till markägare.

Utskottet vill inledningsvis erinra om att ersättningsfrågor i samband med olika typer av intrång i markanvändningen är rättsfrågor som ytterst avgörs av domstolarna i enlighet med gällande lagbestämmelser och de motivuttalanden som gjorts i samband med dessa bestämmelsers tillkomst. Fristående uttalanden från riksdagens sida om ersättnings storlek m. m. kan i princip inte påverka prövningen i enskilda fall av hithörande ersättningsfrågor.

Vidare bör framhållas att frågorna om ersättning till markägare vid olika typer av intrång blev föremål för ingående prövning i samband med riksdagsbehandlingen av regeringens förslag till plan- och bygglag m. m. (BoU 1986/87:1 s. 130—156 och BoU 1986/87:4 s. 7—29). Ett flertal utskott, däribland jordbruksutskottet, hade avgett yttrande till bostadsutskottet i bl. a. hithörande frågor. Bostadsutskottets betänkanden innehåller en omfattande och systematisk genomgång av de lagbestämmelser m. m. som ger möjlighet att besluta om olika former av intrång i markanvändningen. Jordbruksutskottet vill här hänvisa till de uttalanden som gjordes av bostadsutskottet angående bl. a. intrång i jord- och skogsbrukets markanvändning.

Riksdagen beslöt i ovan angivna sammanhang, i enlighet med bostadsutskottets förslag, om vissa ändringar i intrångs- och ersättningsbestämmelserna i bl. a. följande lagar, nämligen plan- och bygglagen, naturvårdslagen, vattenlagen och byggnadsminneslagen. Den huvudsakliga innebörden av lagändringarna är att reglerna om intrångsersättning samordnas i de olika lagarna och att bedömningar angående graden av intrång relateras till den berörda delen av fastigheten. Vidare har bestämmelser införts om s. k. ackumulerad skada, vilket i korthet innebär att man i ersättningsfrågor m. m. tar hänsyn även till effekterna av vissa tidigare beslut om intrång beträffande den berörda fastighetsdelen.

Lagändringarna har trätt i kraft den 1 juli 1987.

Ersättningsbestämmelserna i naturvårdslagen omfattar även beslut om intrång i markanvändningen som meddelas i samband med s. k. interimistiska naturreservat (26 § tredje stycket och 11 §).

Vid bedömningar angående ersättnings storlek tillämpas expropriationsrättsliga grundsatsar. Utgångspunkten är att ersättningen skall bestämmas till skillnaden mellan fastighetens marknadsvärde utan intrånget och

dess värde med beaktande av intrånget. Skall fastigheten inlösas betalas löseskilling med belopp som motsvarar fastighetens marknadsvärde. Även annan ekonomisk skada kan ersättas, såsom t. ex. påverkan på ägarens arbetsinkomster (se BoU 1986/87:1 s. 155). Expropriationslagen inrymmer ej möjlighet att bestämma ersättningen på annat sätt än i pengar. I praktiken förekommer det att ersättningsmark — i mån av tillgång — ställs till förfogande i samband med t. ex. skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen.

Det anförda innebär sammanfattningsvis att de ersättningsfrågor som tas upp i motionerna kommit i ett nytt och för markägarintressena förmånligare läge sedan plan- och bygglagen jämte följdlagstiftning nu börjat tillämpas. Utskottet avstyrker därför motionerna Jo236 yrkande 5, Jo704 yrkande 10 och Jo705.

I anslutning till motion Jo704, som också berör möjligheten till frivilliga skötselavtal med markägare, bör nämnas att utskottet tidigare framhållit sådana skötselavtal som komplement till skyddsåtgärder enligt naturvårdslagen. Som utskottet redovisat i föregående avsnitt avsätts särskilda medel för detta ändamål när det gäller insatser för naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet. I årets budgetproposition, bil. 16 (s. 49), anför miljö- och energiministern att naturvårdsverkets verksamhet med naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet nu har inletts med att verket under innevarande budgetår kommer att träffa avtal med brukare av kända naturvårdsobjekt. Det är angeläget att verksamheten får fortsätta och utvidgas. Medel från anslaget bör användas för bl.a. riktat stöd till jordbruksföretag för att bevara ett urval av värdefulla ängs- och hagmarker. Sådana marker representerar ofta både naturvärden och kulturhistoriska värden, vilket bör vägas in vid urvalet av områden för bevarandeåtgärder och när vårdinsatser planeras. Samråd bör i dessa frågor ske med riksantikvarieämbetet.

Vissa lagstiftningsfrågor m.m

I motion Jo704 av Carl Bildt m. fl. (m) yrkande 8 hemställs om förslag till ändring i naturvårdslagen rörande förstärkt skydd för hotade djur- och växtarter. När arter försvinner eller reduceras sker en genetisk utarmning, anför motionärerna. Denna utveckling måste motverkas med direkta lagbestämmelser. Kostnaderna för skyddsåtgärderna bör inte belasta markägaren utan betalas av det allmänna.

Ett liknande yrkande framförs i motion Jo723 av Lars Ernestam (fp). Motionären påpekar att det svenska skogs- och jordbrukslandskapet omvandlas i snabb takt. Detta leder till en utarmning av flora och fauna och av naturmiljön. Reglerna om naturvårdshänsyn i skogsvårdslagen är otillräckliga. De ändrade ersättningsregler som beslutades i samband med plan- och bygglagen får negativa konsekvenser för naturvärden. Skyddsbehovet för djur och växter kan inte tillgodoses med nuvarande lagstiftning och resurser. En översyn av såväl skogsvårdslagen som naturvårdslagen är nödvändig för att förbättra skyddet för hotade arter.

I motion Jo715 av Carl Bildt m. fl. (m) yrkas, med hänvisning till motion Bo205, att naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd ändras. Det generella strandskyddet bör avskaffas. Det bör enligt motionen omfatta endast de områden som kommunerna undantar från bebyggelse. Också områ-

den av nationellt intresse bör skyddas. Genom en sådan ändring skulle medborgarnas önskemål om byggande av t. ex. fritidshus med strandnära läge kunna tillgodoses. Den utomordentligt goda tillgången på stränder i vårt land innebär att endast en mycket liten del av strandområdena skulle behöva tas i anspråk.

I motion Jo722 av Inger Hestvik m. fl. (s) yrkas en översyn av skogsvårdslagens bestämmelser om hänsyn till naturvärden. Kunskapen om hotade arter och miljöer är dålig, anser motionärerna. Att 21 § skogsvårdslagen saknar sanktioner vid uppenbara överträdelser bidrar inte till att stärka naturvårdshänsynen. En markägare som medvetet struntar i sitt naturvårdsansvar måste kunna göras skadeståndsskyldig. Resurser måste tillskapas och en rejäl översyn göras så att inte värdefulla områden spolieras eller att djur, flora och fauna skadas på ett oreparabelt sätt. Bäst vore om paragrafen kunde ges tvingande innebörd.

I motion Jo781 av Sigge Godin (fp) anförs att den svenska naturskyddslagstiftningen är bristfällig på många punkter. Trots att skyddet av naturmiljön är lika betydelsefullt för samhället som samhällsekonomin betraktas naturskyddet endast som ett sektorsintresse. Svenska naturskyddsföreningen har hösten 1986 utarbetat ett förslag till ny naturskyddslagstiftning, som bl. a. avses vara överordnad annan speciallagstiftning. Motionären redovisar huvuddragen i detta förslag och föreslår att riksdagen hos regeringen hemställer om förslag till ny naturskyddslag. Ett liknande yrkande framförs i motion Jo803 av Bengt Westerberg m. fl. (fp), yrkande 42.

Som framgår av redovisningen ovan tar motionerna sikte på dels en helt ny naturvårdslagstiftning, dels vissa delreformer på naturvårdsområdet. Motionyrkanden om ny naturvårdslagstiftning behandlades senast i utskottets betänkande JoU 1986/87:3. Utskottet avstyrkte dessa yrkanden med hänvisning till att det under 1970- och 1980-talen genomförts en rad viktiga reformer på naturvårdsområdet och till vissa pågående utredningar m.m.

I anslutning till önskemålen om en ny eller reviderad naturvårdslagstiftning bör även framhållas att den nya lagen (1987:12) om hushållning med naturresurser trätt i kraft den 1 juli 1987. Lagen syftar till en från ekologisk, social och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning med naturresurserna, dvs. marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. I lagen anges övergripande och grundläggande principer för hushållningen med våra naturresurser, vilka skall tillämpas i mål och ärenden enligt olika speciallagar som reglerar mark- och vattenanvändningen. Lagen blir därmed ett instrument för att väga olika sektoriella intressen mot varandra och för att påverka och samordna myndigheters beslutsfattande i riktning mot en bättre hushållning med naturresurserna.

Utskottet har inte funnit anledning att frånga tidigare ställningstaganden i denna fråga och avstyrker därför motionerna Jo781 och Jo803 yrkande 42.

Såväl naturvårdslagen som skogsvårdslagen innehåller bestämmelser som ger möjlighet att skydda hotade djur- och växtarter. Som redovisats i det föregående har riksdagen beslutat om ett nytt anslag för särskilda insatser för vård av hotade arter. Utskottet avstyrker därför motion Jo704 yrkande 8 och motion Jo723 i motsvarande del.

Vad särskilt beträffar hänsynsreglerna i 21 § skogsvårdslagen har utskottet tidigare uttalat att de tillämpningsföreskrifter som skogsstyrelsen utfärdat rörande skogsbrukets hänsyn till naturvärden är utförliga och detaljerade och ger uttryck för en hög ambitionsnivå i naturvårdsarbetet. I skogsstyrelsens och skogsvårdsstyrelsernas verksamhet ägnas dessa frågor stor uppmärksamhet bl. a. i samband med utbildningsinsatser inom skogsvårdsorganisationen. Utskottet delar motionärernas synpunkter så till vida att det är viktigt att berörda myndigheter ständigt strävar efter att flytta fram positionerna i naturvårdsarbetet. Någon särskild riksdagens åtgärd med anledning av motionerna Jo722 och Jo723 i motsvarande del är för närvarande inte påkallad.

Utskottet har inte funnit anledning att frångå tidigare ställningstaganden om det generella strandskyddet enligt 16 § naturvårdslagen. Frågan aktualiserades senast i samband med behandlingen av förslaget till plan- och bygglag (BoU 1986/87:4). På förslag av jordbruks- och bostadsutskotten avslög riksdagen i detta sammanhang en motion om avskaffande av det generella strandskyddet. Utskottet föreslår att riksdagen avslår även den nu aktuella motionen, Jo715.

Viltstängsel

I motion Jo724 av Nils T Svensson och John Johnsson (båda s) anförs att det i rådande jordbrukspolitiska läge finns ett ökat intresse för köttproduktion inom viltstängsel. Det innebär risk för att de allemansrättsligt tillgängliga markerna minskar. Naturvårdslagen ger möjlighet för länsstyrelsen att vägra tillstånd till uppförande av viltstängsel eller att ställa villkor för sådant tillstånd. Det är enligt motionen viktigt att det i anslutning till viltstängsel finns utförlig information om rätten att vistas i naturen, om djurlivet och fakta om det aktuella vilthägnat.

Utskottet erinrar om att det enligt 24 a § naturvårdslagen gäller tillståndspflicht för vilthägn på områden där allmänheten får färdas fritt (prop. 1981/82:220, JoU 1982/83:4).

Frågor om tillstånd prövas av länsstyrelsen, som därvid skall ta hänsyn till behovet av skydd för friluftslivet och naturmiljön. Tillstånd skall förenas med villkor som behövs till skydd för dessa intressen.

Detaljbestämmelser om utformningen av vilthägn och om genomgångar för allmänhetens tillträde till området m. m. finns i naturvårdsverkets jaktkungörelse (SNFS 1983:1).

Utskottet delar motionärernas synpunkter så till vida att det måste göras en noggrann avvägning mellan å ena sidan behovet av allemansrättsligt tillgängliga markområden och å andra sidan de areella näringarnas intresse av kompletterande produktionsformer m. m. Det får i första hand ankomma på naturvårdsverket och berörda länsstyrelser att göra dessa avvägningar och i samband därmed bedöma informationsbehovet i enlighet med motionärernas synpunkter. Motionen bör kunna tillgodoses inom ramen för nu gällande bestämmelser, och utskottet är således inte berett att föreslå något initiativ från riksdagens sida i detta ämne.

I motion Jo837 av Karl Erik Olsson m. fl. (c) yrkande 3 hemställs att det tas initiativ för att få Antarktis förklarad som internationell nationalpark. En liknande motion (c) behandlades vid föregående riksmöte (JoU 1986/87:3). I betänkandet, till vilket här hänvisas, redovisades utförligt det internationella samarbetet m. m. rörande Antarktis. Utskottet ställde sig i stort sett positivt till motionen men ansåg att det nuvarande fördragssystemet fungerat väl och att möjligheterna till utvidgat samarbete på grundval av detta system är goda. Motionen ansågs i huvudsak tillgodosedd med de redovisade uttalandena.

Vid beredningen av det nu aktuella motionsyrkandet har utskottet inte funnit anledning att frångå den i nyssnämnda betänkande gjorda bedömningen. Med det anförda avstyrks motion Jo837 yrkande 3.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *en landsomfattande naturvårdsstrategi m. m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo314 yrkande 9,
2. beträffande *ökade resurser till länsstyrelserna*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo834 yrkande 6,
3. beträffande *nationalparker och naturreservat*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo704 yrkandena 5 och 7,
4. beträffande *vården av kulturlandskapet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo762,
5. beträffande *Stora Sjöfallets nationalpark*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo704 yrkande 3 i motsvarande del och 1986/87:Jo803 yrkande 47,
6. beträffande *nationalpark i Sjaunja*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo704 yrkande 4 och 1986/87:Jo803 yrkande 43,
7. beträffande *Abisko nationalpark*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo704 yrkande 3 i återstående del,
8. beträffande *nationalparker i Taavavuoma och Rogen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo803 yrkandena 44 och 45,
9. beträffande *Ridö—Sundbyholmsarkipelagen*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo827,
10. beträffande *skogsbruk i fjällområdet m. m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo803 yrkandena 46 och 49,
11. beträffande *marina naturreservat*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo803 yrkande 32,
12. beträffande *Kalixälven*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo802 yrkande 10,
13. beträffande *flora- och faunavårdsarbetet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo803 yrkande 53,
14. beträffande *våtmarkernas betydelse*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo803 yrkande 52 och 1986/87:Jo834 yrkande 7,

15. beträffande *tillägg till CW-listan*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo780,
16. beträffande *Gullhögsfloarna*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo794,
17. beträffande *torrläggning av märkegravar m. m.*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo828,
18. beträffande *ersättning till markägare m. m.*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo236 yrkande 5, 1986/87:Jo704 yrkande 10 och 1986/87:Jo705,
19. beträffande *ny naturvårdslagsstiftning*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo781 och 1986/87:Jo803 yrkande 42,
20. beträffande *översyn av 21 § skogsvårdslagen*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo722 och 1986/87:Jo723 i motsvarande del,
21. beträffande *naturvårdslagens bestämmelser om hotade arter*
att riksdagen avslår motionerna 1986/87:Jo704 yrkande 8 och 1986/87:Jo723 i motsvarande del,
22. beträffande *srandskyddet*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo715,
23. beträffande *viltstängsel*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo724,
24. beträffande *Antarktis*
att riksdagen avslår motion 1986/87:Jo837 yrkande 3.

Stockholm den 29 oktober 1987

På jordbruksutskottets vägnar

Karl Erik Olsson

Närvarande: Karl Erik Olsson (c), Håkan Strömberg (s), Grethe Lundblad (s), Sven Eric Lorentzon (m), Ove Karlsson (s), Lars Ernestam (fp), Martin Segerstedt (s), Jan Fransson (s), Åke Selberg (s), Lennart Brunander (c), Jan Jennehag (vpk), Leif Marklund (s), Ivar Virgin (m), Anders Castberger (fp) och Mona Saint Cyr (m).

1. En landsomfattande naturvårdsstrategi m. m. (mom. 1)

Jan Jennehag (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 5 som börjar med "Utskottet får" och slutar med "nyss anfört" bort ha följande lydelse:

I vårt land finns alljämt ett stort antal unika naturområden, värdefulla växt- och djurarter och områden med representativ natur, vilka inte åtnjuter tillfredsställande skydd mot olika typer av exploatering. För att samordna de nödvändiga skyddsinsatserna krävs en samordnad, landsomfattande naturvårdsstrategi, grundad på en totalinventering av skyddsvärda områden. Denna inventering bör utföras snarast och med underlag från bl. a. länens naturvårdsplaner, naturvårdsverkets och skogsstyrelsens urskogsinventering och utredningen om naturtyper i Norden. De områden som därvid klassificeras som skyddsvärda måste garanteras ett skydd för framtiden. Det anförda innebär att utskottet instämmer i motion Jo314 yrkande 9. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 1 bort ha följande lydelse:

1. beträffande *en landsomfattande naturvårdsstrategi m. m.*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo314 yrkande 9
som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

2. Nationalparker och naturreservat (mom. 3)

Sven Eric Lorentzon, Ivar Virgin och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "naturvårdsförvaltningskommitténs överväganden" bort ha följande lydelse:

Vad riksdagen sålunda anfört om skyddet för nationalparker bör tillgodose syftet med motion Jo704 yrkande 5 (delvis). Utskottet utgår givetvis från att uttalandet följs av regeringen och de myndigheter som handlägger dessa frågor. Detta bör ges regeringen till känna. När det gäller skyddsformen naturreservat delar utskottet motionärernas uppfattning att naturreservatet i första hand bör syfta till ett skydd för särskilda naturtyper, t. ex. biotoper för hotade arter och geologiska formationer. Däremot bör denna skyddsform inte komma i fråga av hänsyn till friluftsliv och rekreation. Här finns andra, mindre ingripande skyddsformer att tillgå. Där det är möjligt bör en ägare av den berörda marken eller intilliggande mark få ett tillsynsansvar för naturreservatet. Härigenom uppnås en personlig ansvarskänsla, och kostnaderna för tillsynen minskar. Denna modell kan användas även för andra naturvårdsobjekt. Många av dagens naturreservat har inte sådan status att de bör kvarstå som naturreservat. Regeringen bör därför utvärdera syftet med denna skyddsform. Vad utskottet anfört med anledning av yrkandena 5 och 7 i motionen bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 3 bort ha följande lydelse:

3. beträffande *nationalparker och naturreservat*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo704 yrkandena 5
och 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

3. Vården av kulturlandskapet (mom. 4)

Karl Erik Olsson (c), Sven Eric Lorentzon (m), Lars Ernestam (fp), Lennart Brunander (c), Ivar Virgin (m), Anders Castberger (fp) och Mona Saint Cyr (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Motion Jo762" och slutar med "riksdagens sida" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar synpunkterna i motion Jo762 så till vida att naturvårdsarbetet i betydligt större utsträckning än som nu sker bör inriktas på ett samarbete med enskilda jordbrukare m. fl. Som motionären framhållit kan stora fördelar uppnås om den enskilde markägaren anlitas för att vårda och bevara natur- och kulturvården i sitt företag och även erhåller ersättning härför. Härigenom minskar behovet av ingripanden med stöd av naturvårdslagstiftningen. Kostnaderna för naturvårdsarbetet minskar. Genom att lägga ansvaret för vård och skötsel så nära skyddsobjektet som möjligt kan man dra nytta av den enskildes detaljkunskaper om och personliga ansvarskänsla för objektet. En omfördelning bör göras från beredskapsarbeten till sådana direkta skötselinsatser som utskottet här förordat. Utskottet föreslår att riksdagen med anledning av motion Jo762 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om riktlinjer för vården av det svenska kulturlandskapet.

dels att utskottets hemställan under 4 bort ha följande lydelse:

4. beträffande *vården av kulturlandskapet*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo762 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

4. Stora Sjöfallets nationalpark och nationalpark i Sjaunja (mom. 5 och 6)

Sven Eric Lorentzon (m), Lars Ernestam (fp), Ivar Virgin (m), Anders Castberger (fp) och Mona Saint Cyr (m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar "Med hänvisning" och slutar med "och Sjaunja" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas åsikt att delar av Stora Sjöfallets nationalpark är så påverkade av exploatering att de inte längre kan sägas representera några väsentliga naturvärden. Vidare bör Sjaunjaområdet ges starkare skydd än vad nuvarande reservatsförordnande medger, dvs. området bör avsättas som nationalpark. De delar av Stora Sjöfallets nationalpark som fortfarande har något skyddsvärde kan införlivas med Sareks nationalpark, resp. den nyinrättade nationalparken i Sjaunja. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 5 och 6 bort ha följande lydelse:

5. beträffande *Stora Sjöfallets nationalpark*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo704 yrkande 3 i motsvarande del och 1986/87:Jo803 yrkande 47 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

6. beträffande *nationalpark i Sjaunja*
att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo704 yrkande
4 och 1986/87:Jo803 yrkande 43 som sin mening ger regeringen till
känna vad utskottet anfört,

5. Abisko nationalpark (mom.7)

Sven Eric Lorentzon, Ivar Virgin och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Vidare
avstyrks" och slutar med "Abisko nationalpark" bort ha följande lydelse:

Även i Abisko nationalpark har ingrepp gjorts bl. a. i samband med
vägbyggen. Dessa områden bör brytas ut från nationalparken och överföras
till naturreservat. Vad utskottet sålunda anfört med anledning av motion
Jo704 yrkande 3 i motsvarande del bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 7 bort ha följande lydelse:

7. beträffande *Abisko nationalpark*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo 704 yrkande 3 i
återstående del som sin mening ger regeringen till känna vad ut-
skottet anfört,

6. Nationalparker i Taavavuoma och Rogen (mom. 8)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Med samma"
och slutar med "och Rogenområdet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser, i likhet med vad som anförts i motion Jo803, att både
Taavavuoma och Rogenområdet har unika naturvärden och att de bör av-
sättas som nationalparker. Vad utskottet anfört med anledning av motion
1986/87:Jo803 yrkandena 44 och 45 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 8 bort ha följande lydelse:

8. beträffande *nationalparker i Taavavuoma och Rogen*
att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo803 yrkandena 44
och 45 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

7. Skogsbruk i fjällområdet m. m. (mom. 10)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Yrkandena
46" och slutar med "naturvårdsverkets urskogsinventering" bort ha följande
lydelse:

I fjällvärlden finns landets mest värdefulla naturområden med bl. a. vild-
markskaraktär, alpina glaciärområden, högproduktiva älvdalar, urskogar
och hedområden med rik flora. Området är genom sin storlek, sin relativa
orördhet och sina naturvärden unikt i Europa. Fjällvärlden erbjuder också
utomordentliga rekreations- och turistvärden såväl sommar- som vintertid.
Fjällområdet är också en bas för rennäringen.

På olika sätt har statsmakterna sökt skydda fjällvärlden mot exploatering. Redan i seklets början avsattes nationalparker. Ytterligare parker har tillkommit senare. Sarek – Padjelanta – Stora Sjöfallet är ett av världens största sammanhängande skyddade områden. Genom den fysiska riksplaneringen har även andra delar av fjällen givits ett visst om än osäkert skydd, bl. a. genom att obrutna fjällområden avgränsats.

I praktiken är det dock inte lika väl beställt. Den nya naturresurslagen medger att mineralutvinning sker även i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag. Bestämmelsen bör utgå ur lagen.

Inte ens nationalparksskyddet – dvs. utfästelsen att till kommande generationer spara särskilt värdefulla naturtyper – har visat sig hållbart. I Stora Sjöfallets nationalpark har flagranta ingrepp och gränsändringar skett vid en rad tillfällen för att möjliggöra vattenkraftsutbyggnad. Omfattande vägbyggen har också utförts. Abisko nationalpark genombryts av den s. k. Norgevägen. Riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen har visat sig mycket tänjbara så snart de ställts mot mer konkreta krav från skogsbruket eller på utbyggnad av fritidshus och vägar. Det finns en rad hot av detta slag även mot de mest skyddsvärda fjällområdena. Skyddet har inte hindrat planer på vattenkraftutbyggnad, ytterligare vägdragningar och prospektering efter malm och mineraler. Sådan exploatering drabbar också rennäringen.

Det är nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mer varaktigt skydd mot exploatering. Området innehåller värden som måste bevaras för naturvård och för kommande generationer men också göras tillgängliga för fler människor. Det är vidare angeläget att de fjällnära skogar beträffande vilka överenskommelser träffats snarast erhåller skydd som naturreservat. Det skydd som ges genom inrättande av s. k. domänreservat är enligt utskottets mening inte tillräckligt. Vad utskottet sålunda anför med anledning av motion Jo803 yrkandena 46 och 49 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 10 bort ha följande lydelse:

10. beträffande *skogsbruk i fjällområdet m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo 803 yrkandena 46 och 49 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

8. Marina naturreservat (mom. 11)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 6 som börjar med "Det får" och slutar med "yrkande 32" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförts i motion Jo803 anser utskottet att ambitionsnivån i naturvårdsarbetet måste höjas när det gäller marina skyddsområden. Inom vissa områden, främst i Öresund och runt Gotska Sandön, är t. ex. sandsugning ett hot mot den marina miljön. Flera områden i Stockholms skärgård och på västkusten behöver skyddas. Den allvarliga situationen för sälstammen i Östersjön kräver vidare en rad kraftfulla åtgärder. Även de genetiska variationerna hos olika fiskarter måste bevaras. Utskottet anser således att naturvårdsarbetet bör inriktas på att ytterligare marina reservat inrättas. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 11 bort ha följande lydelse:

11. beträffande *marina naturreservat*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo803 yrkande 32 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

JoU 1987/88:5

9. Kalixälven (mom. 12)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 7 som börjar med "Utskottet gör" och slutar med "i fråga" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill med anledning av motion Jo802 understryka det angelägna i att samtliga fyra huvudälvar (dvs. Torneälven, Kalixälven, Piteälven och Vindelälven) erhåller ett starkare skydd mot exploatering än vad naturresurslagen medger. Detta kan endast åstadkommas genom att de fyra huvudälvarna förklaras som nationalälvar och erhåller motsvarande skydd som nationalparkerna. Det bör ankomma på regeringen att till riksdagen återkomma med förslag om inrättande av fyra nationalälvar i enlighet med vad utskottet anfört.

dels att utskottets hemställan under 12 bort ha följande lydelse:

12. beträffande *Kalixälven m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo 802 yrkande 10 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om inrättande av fyra nationalälvar,

10. Flora- och faunavårdsarbetet (mom. 13)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 8 som börjar med "Yrkande 53" och slutar med "anförts ovan" bort ha följande lydelse:

En viktig uppgift för naturvården är att slå vakt om floran och faunan. Våra inhemska växt- och djurarter representerar stora värden både i sig och som delar av ekosystem. Att de bevaras i sin naturliga miljö är ett grundläggande naturvårdskrav. Flora- och faunavården utgör dock en starkt försummad del av naturvården. Flera hundra växt- och djurarter hotas av utrotning. I de flesta fall är huvudorsaken miljöförändringar, oftast till följd av det moderna jord- och skogsbruket.

Flora- och faunavårdsarbetet måste ges en ökad tyngd. Det måste bedrivas längs flera linjer. Lämpliga instrument finns delvis, men de måste användas i större utsträckning och på ett mer målmedvetet sätt. Av grundläggande betydelse är att bibehålla eller återskapa lämpliga miljöer för de aktuella arterna. Särskilt värdefulla miljöer måste avsättas som naturreservat. Vidare bör lagstiftningen ändras så att kritiska områden för hotade arter ges ett automatiskt skydd liknande det som finns i USA. Detta är dock inte tillräckligt, utan därutöver krävs allmänt ökad hänsyn till växt- och djurlivet från jord- och skogsbrukets sida. Tvingande regler om tillräckligt långtgående sådan hänsyn är nödvändiga. Denna fråga bör tas upp vid den av utskottet föreslagna revisionen av naturvårdslagen (reservation 13).

Regeringens förslag om ett anslag för flora- och faunavård är ett steg i rätt riktning. Men det krävs ytterligare åtgärder. Växtarter som hotas av blom-plockning måste skyddas genom fridlysning enligt naturvårdslagen. På samma sätt måste djurarter som hotas av förföljelse, insamling e. d. fridly-sas enligt jaktlagstiftningen eller naturvårdslagen. Till skydd för djurarter som hotas av störning (främst fåglar och sälar) måste djurskyddsområden komma till stånd enligt naturvårdslagen och reglering av småbåtstrafik med stöd av sjötrafikförordningen.

Vidare krävs ökad forskning samt fortlöpande inventering och kartlägg-ning av åtskilliga växt- och djurarter liksom i många fall aktiva insatser för djurlivet i form av utfodring, bevakning av bon, uppfödning och återin-plantering m. m. En permanent databank för utrotningshotade växt- och djurarter bör inrättas och ett handlingsprogram för bevarande av genetiska resurser utarbetas.

Vad utskottet anfört med anledning av motion Jo803 yrkande 53 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 13 bort ha följande lydelse:

13. *beträffande flora- och faunavårdsarbetet*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo803 yrkande 53 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

11. Våtmarkernas betydelse (mom. 14)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Utskottet kan" och slutar med "inte påkallad" bort ha följande lydelse:

I landet finns 6—7 miljoner ha våtmarker av skilda slag, som inte ger någon produktiv avkastning för jord- och skogsbruket. Dessa områden är ekologiskt sett av utomordentligt stor betydelse. De spelar stor roll för vattenbalansen. Deras naturvårdsbetydelse ökar i takt med den ökande intensiteten i skogs- och jordbruket. De utgör refugier, dvs. ostörda områ-den för djur och växter, särskilt sådana arter som trängs tillbaka i det-moderna produktionslandskapet. Våtmarkerna bidrar också i hög grad till omväxlingen i landskapet.

Våtmarkerna kan genom nya tekniska landvinningar numera utnyttjas i betydligt större utsträckning än man kunde tänka sig för 10—20 år sedan. De är därför intressanta för ett expanderande skogsbruk. Våtmarkerna är emellertid också av intresse för energiförsörjningen. Många av dem inne-håller stora mängder torv, som kan brytas och utnyttjas som bränsle. De är också intressanta för s. k. energiskogsodling.

De samlade intressen och anspråk som redovisats eller kan räknas fram är väsentligt större än den totala areal av våtmarker, som finns att tillgå. Därför måste en planering av deras utnyttjande och skydd komma till stånd.

I den fysiska planeringen måste dessa områden på alla nivåer ägnas ett avsevärt större intresse än hittills. Beslutsunderlaget måste förbättras ge-nom en planmässig satsning på forskning och på rikstäckande inventering-

ar. Naturvårdens synpunkter måste komma in redan i planeringsarbetets begynnelseskedet.

JoU 1987/88:5

Inventeringar av olika våtmarkers värde för naturvården har utförts och pågår också för närvarande i bl. a. naturvårdsverkets regi. Det har framgått att nästan alla våtmarker skadats och att det är mycket angeläget med snara skyddsåtgärder för många särskilt skyddsvärda områden, framför allt reservatsbildning. Vad utskottet anfört med anledning av motion Jo803 yrkande 52 bör ges regeringen till känna. Härigenom tillgodoses även motion Jo834 yrkande 7.

dels att utskottets hemställan under 14 bort ha följande lydelse:

14. beträffande *våtmarkernas betydelse*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo803 yrkande 52 och 1986/87:Jo834 yrkande 7 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

12. Ersättning till markägare m. m. (mom. 18)

Sven Eric Lorentzon, Ivar Virgin och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Det anförd" och slutar med "Jo705" bort ha följande lydelse:

Utskottet konstaterar att de nya intrångsbestämmelserna i plan- och bygglagen och anknytande lagstiftning visserligen ger något bättre möjligheter att ersätta markägare för olika typer av intrång. Emellertid måste grundprincipen vara att markägaren alltid hålls skadeslös när staten i det allmännas intresse inkräktar på driften av ett jordbruks- eller skogsföretag. Det fortsatta reformarbetet bör därför inriktas på att full ersättning utgår vid alla grader av intrång. Detta gäller självfallet även i samband med sådana interimistiska beslut som avses i motion Jo705. Som utskottet anfört ovan (reservation 3) bör vidare understrykas möjligheten att ersätta eller komplettera naturvårdslagens skyddsformer med enskilda skötselavtal. Ett sådant system skulle innebära fördelar i många avseenden. Det förutsätter dock, som motionärerna framhållit, ett nära samarbete redan i inledningsskedet mellan berörda myndigheter och markägare. Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Jo236 yrkande 5 och Jo704 yrkande 10 bör ges regeringen till känna. Härigenom tillgodoses till stor del även motion Jo705.

dels att utskottets hemställan under 18 bort ha följande lydelse:

18. beträffande *ersättning till markägare m. m.*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo236 yrkande 5, 1986/87:Jo704 yrkande 10 och 1986/87:Jo705 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

13. Ny naturvårdslagstiftning (mom. 19)

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "yrkande 42" bort ha följande lydelse:

Som Svenska naturskyddsföreningen visat i sitt förslag till ny naturskyddslag har den nuvarande naturvårdslagen betydande brister. Det gäller bl. a. den låga ambitionsnivån med otillräckliga kravregler, svårigheter att med hjälp av lagen tillgodose behovet av skydd för växt- och djurarter, skyddsinstitutet naturvårdsområde som visat sig svårt att tillämpa och samrådsförfarandet som visat sig uddlöst, främst genom att ett ingrepp inte kan stoppas helt. Till detta kommer de från naturvårdssynpunkt olyckliga ändringar av ersättningsbestämmelserna som är en följd av PBL-beslutet i riksdagen. Därigenom försvagas naturvårdshänsynen i jord- och skogsbruk, vilket ökar behovet av att använda naturvårdslagens skyddsinstitut. På detta sätt kan dock inte försämringarna för naturvården ens tillnärmelsevis kompenseras.

En utredning bör tillsättas med uppgift att på grundval av bl. a. naturskyddsföreningens förslag utarbета ett förslag till modernisering av naturvårdslagen.

Vad utskottet anfört med anledning av motionerna Jo781 och Jo803 yrkande 42 bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 19 bort ha följande lydelse:

19. beträffande *ny naturvårdslagstiftning*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo781 och 1986/87:Jo803 yrkande 42 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

14. Naturvårdslagens bestämmelser om hotade arter (mom. 21)

Sven Eric Lorentzon, Ivar Virgin och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Såväl naturvårdslagen" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Utskottet delar motionärernas bedömning att skyddet för hotade växt- och djurarter bör förstärkas. Detta bör främst ske inom naturvårdslagstiftningens ram. I naturvårdslagen bör införas regler som möjliggör ett direkt skydd för sådana arter med genetiska variationer som är utrotningshotade eller annars i behov av skydd. Skyddsåtgärderna bör bekostas av det allmänna. Ersättning skall utgå för försvårande av pågående markanvändning. Den skall vara sådan att markägaren upplever det som positivt att ta sitt ansvar för den hotade arten. Vad utskottet anfört med anledning av motion Jo704 yrkande 8 bör ges regeringen till känna. Härigenom tillgodose i viss mån även motion Jo723 i motsvarande del.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *naturvårdslagens bestämmelser om hotade arter*

att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo704 yrkande 8 och 1986/87:Jo723 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

Lars Ernestam och Anders Castberger (båda fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "Såväl naturvårdslagen" och slutar med "motsvarande del" bort ha följande lydelse:

Den viktigaste åtgärden för skydd av sällsynta eller hotade arter är att säkerställa deras biotoper. Många gånger innebär detta ett avsevärt försvårande av pågående markanvändning vilket medför att markägaren är ersättningsberättigad. Enda möjligheten är då att tillgripa något av NVL:s skyddsinstitut, främst naturreservat. Av skilda orsaker avsätts endast ett fåtal naturreservat varje år. Resurserna är så små och problemen så stora att inte ens de värdefullaste områdena kan skyddas som naturreservat inom överskådlig tid. Detta betyder att det i praktiken är svårt att avsätta naturreservat enbart till skydd för en sällsynt eller hotad art. I regel krävs stora samverkande naturvärden för att naturreservat skall komma i fråga. Därtill kommer att det är mycket svårt att med NVL:s hjälp tillfälligt skydda en lokal som endast under några år är häckningslokal för en hotad art. Några statliga medel för att skydda lokaler som inte omfattas av något av NVL:s skyddsinstitut, t. ex. med nyttjanderättsavtal, finns inte.

Då inte naturreservat eller nationalpark kan bli aktuella återstår möjligheten för länsstyrelsen att tillgripa naturvårdsområde eller samrådspunkt enligt 20 § NVL och slutligen de allmänna naturvårdshänsyn som för skogens vidkommande är uttryckta i 21 § skogsvårdslagen. Gemensamt för dessa är att de inte får innebära annat än marginella inskränkningar i pågående markanvändning. Många arter är dock sällsynta eller hotade just därför att de har svårt att samexistera med dagens skogs- och jordbruk. Lokalt är därför mer omfattande inskränkningar i markanvändningen än vad som kan krävas med 21 § SVL ofta av nöden.

Man kan således med fog hävda att det i dag föreligger ett stort gap mellan å ena sidan NVL:s skyddsinstitut och å andra sidan de möjligheter till biotopskydd som ges i NVL och SVL. Detta gap är en mycket försvårande faktor i arbetet med att skydda hotade eller sällsynta arter. Med de nya ersättningsreglerna i plan- och bygglagen m. fl. lagar kan gapet bli ödesdigert stort.

Så kräver exempelvis ett havsörnsbo 10—12 ha skyddad skog och ett revir för den akut utrotningshotade vitryggiga hackspetten 50—100 ha, där samtliga lövträd (2 000—10 000 stycken) lämnas vid alla skogsbruksåtgärder. För att skydda våra mest hotade djur- och växtarter skulle vi behöva något tusentals skyddade småområden. Totalt sett skulle dessa inte omfatta så stora arealer, men i dag är de inte möjliga att klara med nuvarande lagstiftning och naturvårdsresurser.

Det anförda innebär att naturvårdslagens bestämmelser om skydd för hotade arter måste bli föremål för en översyn. Utskottet förordar att en sådan översyn snarast kommer till stånd, i enlighet med de synpunkter som redovisas i motion Jo723. Härigenom tillgodoses i viss mån även motion Jo704 yrkande 8.

dels att utskottets hemställan under 21 bort ha följande lydelse:

21. beträffande *naturvårdslagens bestämmelser om hotade arter* att riksdagen med anledning av motionerna 1986/87:Jo704 yrkande 8 och 1986/87:Jo723 i motsvarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

16. Strandskyddet (mom. 22)

Sven Eric Lorentzon, Ivar Virgin och Mona Saint Cyr (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Utskottet har" och slutar med "Jo715" bort ha följande lydelse:

Som anförs i motion Jo715 har vårt land en utomordentligt god tillgång på strandområden som skulle kunna utnyttjas för t. ex. bebyggelse utan att naturvårdens intressen behövde trädas för när. Naturvårdslagens bestämmelser om strandskydd bör därför ändras så att endast de strandområden som kommunerna undantar från bebyggelse skyddas. Undantag måste givetvis göras även i områden av nationellt intresse. Utskottet förordar således i likhet med motionärerna att det generella strandskyddet avskaffas och att strandskyddsreglerna utformas på sätt som föreslagits i motionen. Det bör ankomma på regeringen att lämna förslag till lagändring i enlighet med det sagda. Detta bör ges regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 22 bort ha följande lydelse:

22. beträffande *strandskyddet*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo715 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört,

17. Antarktis (mom. 24)

Karl Erik Olsson (c), Lars Ernestam (fp), Lennart Brunander (c) och Anders Castberger (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 16 som börjar med "Vid beredningen" och slutar med "yrkande 3" bort ha följande lydelse:

I likhet med vad som anförs i motion Jo837 vill utskottet för sin del framhålla att Antarktis spelar en avgörande roll i jordens ekologiska system. Antarktis miljö är mycket känslig, och det kan med fog sägas att Antarktis är det enda större område på jorden som ännu inte har utsatts för mänskliga ingrepp i någon större omfattning. Området har därför särskild betydelse som referensområde för forskningen, och dess betydelse härvidlag kan förväntas öka i takt med att övriga delar av jorden utsätts för ett alltmer ökat tryck från en växande befolkning.

Genom de förhandlingar som, enligt vad utskottet erfarit, har pågått sedan flera år om mineralutvinning på Antarktis har frågan om ett totalt skydd för området mot sådan exploatering blivit högaktuell. En mineralutvinning på Antarktis skulle utan tvivel innebära allvarliga störningar i flera hänseenden.

Enligt utskottets mening är det därför nödvändigt att Sverige nu tar internationella initiativ genom UNEP för att få Antarktis förklarad som en internationell nationalpark, öppen för alla länder för fredlig samverkan och fri forskning utan kommersiell exploatering. Vad utskottet sålunda anför med anledning av motion Jo837 bör riksdagen ge regeringen till känna.

dels att utskottets hemställan under 24 bort ha följande lydelse:

24. beträffande *Antarktis*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Jo834 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.